

Warszawa, 30 maja 2020 r.

Ks. prof. UKSW dr hab. Waldemar Cisło
ul. Wiertnicza 142
02-952 Warszawa

Ocena pracy doktorskiej ks. mgra lic. Sawickiego pt. „Rola mediów katolickich w dziele nowej ewangelizacji w archidiecezji warmińskiej” . Studium pastoralne”. Warszawa 2020, ss. 230, napisanej pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Jana Kazimierza Przybyłowskiego na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Realizacja misji Kościoła w świecie oraz w jego historii coraz bardziej docenia rolę mediów w dziele ewangelizacji. Było to dla nas szczególnie widoczne w ostatnich miesiącach, kiedy niemal cała Europa zamknęła się w domach z obawy przed tajemniczym wirusem. Strach był tak duży, że w niektórych krajach, również w niektórych diecezjach w Polsce zakazano kultu publicznego, nawet przy znikomej liczbie wiernych. Można w tym miejscu nawiązać do postulatów części teologów, którzy przy okazji Synodu dla Amazonii propagowali rozszerzenie święceń na tzw. viri probati, co przez niektórych było interpretowane jako przyzwolenie na udzielanie święceń kapłańskich niemal każdemu chętnemu. Uzasadniali to tym, że w wielu rejonach Amazonii ludzie cierpią z powodu braku możliwości przystąpienia do komunii świętej, a powiększenie liczby księży, szafarzy sakramentu, znacznie ułatwiłoby możliwość przyjmowania Chrystusa w Eucharystii. Przy okazji pandemii Ci sami teologowie zmienili swoje poglądy o niemal 180 stopni głosząc: Pozostańmy w domach, zamknijmy się na świat. To zamknięcie miało nam dać szansę uniknięcia wirusa. Tłumaczono wtedy, że komunია duchowa jest wystarczającym znakiem łączności z Bogiem, a udział we mszy św. najlepiej jeśli dokona się przez transmisję internetową, telewizyjną czy radiową. Sytuacja ta budziła wiele dyskusji i pytań, szczególnie u wiernych. Dlaczego np. w autobusie może jechać dwadzieścia osób zajmując co drugie miejsce, a w kilkukrotnie większej bazylice św. Krzyża może być tylko pięciu

wiernych? Taka sytuacja została skomentowana przez jednego z biskupów: „Mamy do czynienia z «inteligentnym wirusem», który zaraza jedynie w świątyniach, a omija centra handlowe”. Oczywiście potrzebne było podporządkowanie się nakazom i zakazom ministra zdrowia czy innych autorytetów, ale też nie do przyjęcia były takie słowa niektórych biskupów, jak: „Jeśli ktoś przyjdzie jako szósty czy siódmy na święto zmartwychwstania to uczyni z tych świąt święta śmieci”. Jak daleko poszła ta dyskusja świadczą słowa Ojca Świętego Franciszka, który z jednej strony nakazywał przestrzeganie przepisów władzy świeckiej, a z drugiej strony musiał przypomnieć niektórym teologom, że „wspólnota zebrana w intrenecie czy przed odbiornikiem telewizyjnym nie jest Kościołem Chrystusowym, Mistycznym, Ciałem Chrystusa”. Na zawsze w historii Kościoła pozostaną obrazy samotnego Ojca Świętego pozostającego w bieli, idącego przez pusty plac św. Piotra, czy odprawiane przez niego nabożeństwa Wielkiego Tygodnia przy niemal pustej Bazylice.

Teolog domu papieskiego ojciec Cantalamessa ujął to bardzo krótko i sensownie: „Człowiek dumny i pyszny, któremu wydawało się, że rządzi światem, nagle został pokonany przez coś małego, niewidocznego, jakim jest wirus. Duma człowieka w zetknięciu z tym wirusem okazała się bardzo krucha. Sytuacja ta przypomina nieco okres Oświecenia, gdzie kościół katolicki znalazł się w podobnej sytuacji. Tam wybitni filozofowie oświecenia jak Holbach, Diderot, Voltaire po raz pierwszy w historii myśli ludzkiej postawili człowieka w miejsce Boga. W miejsce religii objawionej zaproponowali religie naturalną, w miejsce Prawa Bożego zaproponowali prawa naturalne, a chrześcijański tryptyk: Wiara, Nadzieja, Miłość zastąpili rewolucyjnym Wolność, Równość, Braterstwo. Wówczas Kościół okazał się bezradny w zetknięciu z tą nową falą krytyki, przyjął postawę „obleżonej twierdzy”, która nie zdała egzaminu. Żyjemy w świecie, który nazywany bywa globalną wioską. Wspomniany powyżej wirus pokazał nam, że również nie zna, ani granic geograficznych, ani przynależności klasowej, ani cenzury bogactwa. Nam ludziom kościoła pokazał jak ważne i potrzebne mogą być media, w realizowaniu misji kościoła. Poprzez transmisje telewizyjne, internetowe wiele osób mogło korzystać z uczestnictwa w Eucharystii, posilać się słowem Bożym. Jednocześnie pojawiło się zagrożenie, że to „wejście w Kościół wirtualny” utrwali się. To od ludzi Kościoła: księży, katechetów, wiernych zależy czy

pomożemy zwłaszcza tym stojącym z dala na nowo powrócić do Kościoła i tu pojawia się nowe zadanie dla dziennikarzy, każdego ochrzczonego, aby pokazać to, co w teologii fundamentalnej nazywamy wiarygodnością chrześcijaństwa. Tylko człowiek wiarygodny może przyciągać do Kościoła i Chrystusa. Współczesne media to nie tylko środki relacjonujące wydarzenia, ale coraz częściej to kreatorzy rzeczywistości, manipulatorzy informacji. Wszystko to ma na celu opanowanie serca i umysłu widza, a poprzez to wpływanie na jego decyzje.

Odrębnym zagadnieniem pozostaje wpływ mediów na religijność człowieka. Na podstawie obserwacji można stwierdzić, że wpływ ten może być pozytywny bądź destrukcyjny. Przyczynkiem do tej, ze wszech miar ciekawej i potrzebnej dyskusji, jest przedłożona praca ks. mgr. lic. Marcina Sawickiego który podjął się trudu dokonania refleksji naukowej o charakterze pastoralnym, aby ukazać rolę mediów katolickich w dziele nowej ewangelizacji, a tym samym ukazania nowych dróg posłannictwa Kościoła na przykładzie archidiecezji warmińskiej

I. Ocena merytoryczna rozprawy

Jak wykazano powyżej, przedłożona dysertacja wpisuje się w bardzo aktualny i wielowątkowy dyskurs dotyczący otwartości Kościoła, jego zdolności wynikających z wykwalifikowanej kadry dziennikarskiej oraz zdolności jego pasterzy do uchwycenia ważności tej „współczesnej ambony”, jaką są media. W przedłożonej pracy Autor skoncentrował się na ukazaniu roli mediów w dziele nowej ewangelizacji poprzez namysł nad obecnością mediów w przestrzeni Kościoła, który działa w archidiecezji warmińskiej oraz ich percepcja przez diecezjan. Pomimo to, że przedmiotem badań jest archidiecezja warmińska, to wiele aspektów tej pracy, jak również ciekawe wnioski, wydają się możliwe do zastosowania w wielu diecezjach w Polsce.

Jako **novum** przedłożonej dysertacji przez ks. mgra lic. Marcina Sawickiego uznać należy bardzo szczegółowe i całościowe zaprezentowanie problematyki obecności mediów katolickich w duszpasterstwie archidiecezji warmińskiej. Godny podkreślenia jest również fakt, że dokonał tego na podstawie materiałów bibliograficznych, które były owocem solidnej kwerendy źródeł zastanych i literatury przedmiotu. Doktorant w swoich badaniach uwzględnił również wyniki badań

własnych, które analizował w aspekcie aktualnych wyzwań stojących przed współczesnym duszpasterstwem zwyczajnym i nadzwyczajnym.

1. Problem rozprawy

Problem badawczy rozprawy ks. mgra lic. Marcina Sawickiego został sprecyzowany poprawnie i wyjaśniony we „Wstępie”. Celnie ujął to Autor pisząc, że „motywem podjęcia tego zagadnienia naukowego jest widoczny w dzisiejszych czasach olbrzymi wpływ środków społecznego przekazu na kreowanie współczesnej rzeczywistości i postaw żyjących w „globalnej wiosce”, jaką jest dzięki mediom współczesny świat” (s.12). I dalej: „Kościół, również poprzez media, realizuje swoją misję pastoralną, aby poprzez przepowiadanie Ewangelii wzrastała wiara i umacniała się wspólnota wierzących szczególnie tam, gdzie dotychczas wykorzystywane środki w działalności pastoralnej okazują się niewystarczające” (s. 11). Tak postawiony problem badawczy został opracowany na podstawie materiałów uzyskanych z kwerendy i wyników własnych badań, co stanowi dodatkowy walor recenzowanej pracy.

2. Struktura i treść

Przedstawiona literatura wskazuje na wysiłek Autora i dobre poruszanie się w obrębie opracowanego zagadnienia. Po wstępnym zaznajomieniu się z pracą, można docenić wysiłki Doktoranta nad wieloaspektowym i wielowątkowym ujęciem problemu postawionego w temacie przedłożonej pracy, jednak biorąc pod uwagę wykształcenie Autora i praktykę dziennikarską, można było oczekiwać szerszej refleksji nad rolą mediów w życiu Kościoła, nie tylko w aspekcie badanej diecezji.

Rozprawa liczy 230 stron. Praca zawiera 4 rozdziały poprzedzone Wykazem skrótów (s. 4 - 6) Wstępem (s. 7 - 20), zwieńczone Zakończeniem (s. 163 - 169), Bibliografią (s. 170 - 190), oraz Aneksami: Kwestionariusz na temat parafialnych stron internetowych i mediów społecznościowych (s. 192 - 193), Zestawienie tabelaryczne stron internetowych i mediów społecznościowych w parafiach archidiecezji warmińskiej (s. 194 - 206), Wywiady (207 – 230).

W pierwszym rozdziale dysertacji (s. 21-53) Autor koncentruje się na aspekcie teoretycznym. Rozdział ten zatytułowany jest: „Nowa ewangelizacja jako wyzwanie dla współczesnego Kościoła”. Opracowany jest w nim problem nowej ewangelizacji we

współczesnym świecie oraz jej narzędzia i formy. Autor prezentuje nauczanie Kościoła na temat nowej ewangelizacji oraz ocenia rolę mediów w duszpasterstwie. Doktorant podjął wysiłek ukazania całościowego nauczania papieża i zaprezentował zawartość innych dokumentów kościelnych dotyczących nowych form i narzędzi ewangelizacji, poczynawszy od podstawowego poziomu, jakim jest duszpasterstwo parafialne, poprzez poziom diecezjalny, a skończywszy na poziomie Kościoła powszechnego. Cennym wkładem Autora jest również zebranie i prezentacja nauczania Kościoła w Polsce dotyczącego nowej ewangelizacji.

Rozdział drugi (s. 54 - 82) to prezentacja środków społecznego przekazu jako narzędzi nowej ewangelizacji. Zaprezentowane w nim zostały środki społecznego przekazu w nauczaniu Kościoła i ich zadania oraz ich wpływ na działalność „współczesnej ambony” Kościoła.

W trzecim rozdziale (s. 83 - 120) Doktorant dokonuje prezentacji mediów w archidiecezji warmińskiej. Została zaprezentowana lokalna prasa katolicka, audycje katolickie w lokalnych rozgłośniach i telewizji, parafialne strony internetowe i media społecznościowe. Wartościowym wkładem jest zebranie i przedstawienie działających już mediów oraz ich charakterystyka i sugestia, że szczególnie media społecznościowe są w archidiecezji warmińskiej jeszcze na etapie rozwoju. Niewątpliwie sporo pracy kosztowało Autora zapoznanie się tak obfitym materiałem źródłowym.

Końcowy rozdział rozprawy (s. 121 - 162) poświęca Autor bardzo trudnemu zagadnieniu pastoralnemu jakim jest określenie funkcji pastoralnych mediów katolickich w służbie nowej ewangelizacji w archidiecezji warmińskiej. Choć jak często stwierdza Autor, rola mediów jest nieodzowna i ma swoje zakorzenienie w nauczaniu Kościoła, to jednak w archidiecezji warmińskiej ciągle jeszcze brakuje dostatecznego zrozumienia dla tej formy działalności w duszpasterstwie.

Niewątpliwie ubogaciłyby ten rozdział bardziej wyraziście sprecyzowane wnioski praktyczne. Choć bardzo cenne są wywiady i analiza badań terenowych, to można poczuć niedosyt z powodu braku konkretnych propozycji dla duszpasterzy w parafiach. Może ciekawym byłoby zaproponowanie łatwego sposobu założenia kont mediów społecznościowych, stron internetowych czy założenie gazetki parafialnej?

Zakończenie pracy (s. 163 – 169) zasługuje na szczególną uwagę i docenienie wysiłku włożonego przez Autora. Porządkuje ono przedstawianą myśl i zwraca szczególną uwagę na refleksje i wnioski, które wcześniej nie do końca były tak uwydatnione w podsumowaniach poszczególnych rozdziałów.

Zaprezentowana analiza struktury i treści pracy pozwala stwierdzić, że badania naukowe Doktoranta zostały przeprowadzone konsekwentnie i logicznie, choć jak każde dzieło ludzkie, nie jest pozbawione niedoskonałości. Generalnie należy stwierdzić, że przedstawiona dysertacja jest bardzo teoretyczna, zawiera bardzo bogatą treść odnoszącą się do nauczania, a trochę za mało odnosi się do praktycznych propozycji dla duszpasterzy archidiecezji warmińskiej.

W rozdziale pierwszym Autor często nawiązywał do nauczania papieży, co niewątpliwie jest wartością, ale wydaje się, że przeprowadzona analiza nie zawsze odnosi się wprost do roli mediów katolickich w dziele ewangelizacji, a raczej ujmuje całościowo i kompleksowo problem nowej ewangelizacji. Może należy traktować ten rozdział jako bardzo ogólne wprowadzenie w tematykę? Czy jednak nie za bardzo ogólne?

Podobne spostrzeżenie rodzi się po lekturze rozdziału drugiego, gdzie Doktorant analizuje nauczanie Kościoła na temat nowej ewangelizacji. Jest to niewątpliwie również ubogacenie przedłożonej dysertacji, ale lektura pierwszego i drugiego rozdziału pokazuje, że należało problemy w nich zawarte bardziej rozgraniczyć.

Rozdział trzeci, z jednej strony wymagający dużego nakładu pracy, z drugiej pozostawiający jednak pewien niedosyt spowodowany brakiem wyrażenie sprecyzowanych wniosków, wynikających z analizy wyników badań. Usprawiedliwieniem takiej struktury tego rozdziału jest pozostawienie Czytelnikowi miejsca na jego własne wnioski i konkluzje.

Ostatni rozdział pracy jawi się jako propozycja dla duszpasterstwa omawianej archidiecezji. Niewątpliwie jest odkrywczy, ale też warto ukonkretnić propozycje,

szczególnie dotyczące zaangażowania pastoralnego duszpasterzy oraz wykorzystania mediów w dziele ewangelizacji.

II. Ocena formalna rozprawy

Od strony formalnej, pod względem języka, aparatu naukowego, przypisów, bibliografii, w pracy rozprawy ks. mgra lic. Marcina Sawickiego nie znajdujemy niczego takiego, co by zasługiwało na krytykę recenzenta pracy doktorskiej. Język, tok myśli są bardzo poprawne. Bardzo bogata bibliografia pracy świadczy o tym, że kwerenda literatury została prawidłowo przeprowadzona. Niedociągnięcia i braki natury redakcyjno-formalnej nie są wielkie. Miejscami wymagałaby korekty interpunkcja, pojedyncze zwroty. Ogólnie trzeba zatem stwierdzić, iż praca cechuje się wielką starannością pod względem językowym. Zdarzają się błędy stylistyczne bądź literowe czy wielkość czcionki jak np. s. 11. Zastosowana numeracja przypisów w obrębie rozdziałów sprawia, że praca jest bardziej czytelna.

1. Pytania do dyskusji podczas publicznej obrony.

Uwzględniając powyżej zasygnalizowane wątpliwości dotyczące zbyt teoretycznego traktowania problematyki niniejszej pracy, proszę Doktoranta o ustosunkowanie się do następujących problemów i odpowiedzi na poniższe pytania:

- na ile praca z teologii pastoralnej powinna zawierać elementy teorii bez kontekstu praktycznego?
- na ile, najbardziej wpływowe media, (proszę dokonać wyboru na podstawie własnego rozeznania) są w przekonaniu Doktoranta w stanie najbardziej wpływać na proces nowej ewangelizacji w archidiecezji warmińskiej?

III. Wniosek końcowy

Ks. mgr lic. Marcin Sawicki przedstawił do recenzji dysertację, która w całości zasługuje na pozytywną opinię. Praca jest dojrzała i samodzielna pod względem naukowym. Ocena merytoryczna i formalna ukazuje zarówno dobry warsztat naukowy Doktoranta, jak również jego zdolności językowe. Praca napisana jest bowiem językiem jasnym, żywym i swobodnym, ale jednocześnie zgodnym z regułami naukowymi. Ponadto podkreślić należy bogactwo stosowanego w dysertacji słownictwa.

Podniesione w recenzji drobne zastrzeżenia, pytania czy wątpliwości mogą być przedmiotem dyskusji, ale nie podważają jej naukowości. Autor, co można stwierdzić bez żadnych wątpliwości, zrealizował postawiany cel. Biorąc pod uwagę liczne walory pracy stwierdzam, że stanowi ona podstawę do kontynuowania przez Radę Dyscypliny Teologicznej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie przewodu doktorskiego ks. mgra Marcina Sawickiego.

ks. Włodzisław Ciel.